

Foto Luc - archief De Platte

Eerste handelsdok rond 1900

DE PLATE

Maandblad

-- MAART 2001

DE PLATE

**TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING "DE PLATE"
V.Z.W.**

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming

Aangesloten bij de CULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR
HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de
Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3395, de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december
1986 nr. 31023 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 5 oktober 1989 nr. 13422.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

Tekst overname toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 30

NUMMER 3

MAAND maart 2001

Prijs per los nummer : 60 Fr.

IN DIT NUMMER

blz. 64 : **J. BECKMANN**: 1600 : De slag bij Nieuwpoort.

blz. 65 : **C. VERMAUT** : De bibliografie van de geschiedenis van Oostende.

blz. 67 : **M. VANDERMAES** : Voe de boeken..... : meezinger

blz. 68 : **L. FRANÇOIS** : Twee eeuwen Oostendse historiografie.

blz. 85 : **C. FERIER** : Kant in Oostende – 2^e deel en slot.

HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Verantwoordelijke uitgever : Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur : Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : 750-9109554-54
000-0788241-19

Het Bestuur

Voorzitter :

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende, tel. 059709205.

Ondervoorzitter :

Walter MAJOR, Kastanjelaan 52, 8400 Oostende, tel. 059707131.

Secretaris :

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende, tel. 059507145.

Penningmeester :

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel.059708815.

Leden :

Jean DE LANGHE, Vindictivelaan 6/2, 8400 Oostende.

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Simone MAES, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Jan NUYTTEN, Karel Janssenslaan 33/13, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer :

Jean Beckmann, Violierenlaan 74, 8400 Oostende.

Claudia Vermaut, Paardenmarkt 8, 8490 Jabbeke.

Martine Vandermaes, Honoré Borgerstraat 88, 8400 Oostende.

Luc François, Chrysantenstraat 19, 8400 Oostende.

Chantal FERIER, August Vermeylenstraat 47, 8400 Oostende.

De Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden en andere belangstellenden uit te nodigen tot de volgende activiteiten:

MAART ACTIVITEIT

Donderdag 29 MAART om 20 u 30

Avondvoordracht in de conferentiezaal van de VVF, Dr.L.Colensstraat 6.

Onderwerp: **KLOKKEN EN BELLEN IN HET DAGELIJKS LEVEN**

Deze voordracht wordt verzorgd door de heer Simon IPPEL

Dhr Simon IPPEL, geboren Oostendenaar, was bouwkundig tekenaar bij de technische dienst van de Stad Oostende. Gediplomeerd in de muziekgeschiedenis is hij een begrip in de Oostendse muziekwereld. Wereld waarin hij reeds 30 jaar het voorzitterschap waarneemt van de bloeiende vereniging Jeugd en Muziek. De vrienden van de beiaard, verenigd in De Vliegende Klepel, kennen hem uiteraard ook als medestichter en bestuurslid. Met de steun van deze laatste kring gaf hij in 1992 in eigen beheer een uitstekend werkje uit met als titel "Verhalen rond de Oostendse beiaarden" waarin hij de geschiedenis van onze beiaarden uitvoerig belicht. Hij pleegde reeds verschillende artikels in verschillende tijdschriften waaronder dit van onze eigenste kring.

Hij is ook gediplomeerd turnleraar van de Koninklijke Belgische Turnbond.

En wat waarschijnlijk nog weinigen weten over deze veelzijdige man is dat hij in de prille 50er jaren als turnleraar van OTV Noordzee er in geslaagd is een door hem uitgedachte en ontwikkelde grondoefening als bondsreeks te laten aannemen, m.a.w. dit werd, op de tonen van de Mars van de Koninklijke Militaire School, een verplichte oefening voor alle aangesloten turnverenigingen. Uw dienaar had samen met zijn broer de eer deze oefening voor de nationale jury te Brussel te mogen voorstellen.

In zijn voordracht geeft Dhr IPPEL met beeld en geluid een overzicht over de rol die klokken en bellen in ons dagelijks leven spelen. Deze is zeer belangrijk en toch gaan veel mensen eraan voorbij. Men weet zelfs niet meer dat men in het bezit is van verschillende bellen en toch...men gebruikt ze dagelijks!

Het ontstaan van deze gewone bellen en klokken wordt belicht en we volgen hen in hun ontwikkeling en verscheidenheid tot op heden.

De geschiedenis van deze gebruiksvoorwerpen gaat namelijk terug tot 5.000 jaar vóór onze tijdrekening en hoe eigenaardig ook, een bel of klok wordt nog steeds op dezelfde wijze gemaakt en we merken hoe talrijk en in welke verscheidenheid ze vertegenwoordigd zijn in ons dagelijks leven.

Zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos voor ALLE belangstellenden. Wij rekenen stellig op uw aanwezigheid.

Men zegge het voort !!!

1600 : DE SLAG BIJ NIEUWPOORT

door Jean BECKMANN

Ik wou op het artikel van Gerard VANDAMME inspelen en enige bijkomende informatie verstrekken omtrent de sabels voorkomende op diverse kaarten (1).

Na de Slag bij Nieuwpoort (2 juli 1600) bleven de Staatsen de stad belegeren en aanvallen. Militaire successen bleven echter uit. Tot op 18 juli 1600 Prins Maurits, in samenspraak met de "Staten Generaal" onder leiding van Johan VAN BARNEVELD (die te Oostende verbleven), besloot het beleg op te geven en zijn leger terug te trekken in de duinen tussen de Albertusschans en Raversijde. Zijn bedoeling was de schansen rond Oostende (Sint- Isabella schans, Sint-Catharina en Sinte-Clara en andere) aan te vallen, te veroveren en te bezetten. Dit met uitzondering van de Sint-Albertusschans (2) die reeds sedert 29 juni in handen van de Staatsen was. Als eerste werd de Sint-Isabella (3) schans benaderd daar diens artillerie de Staatsen bij de duinen bedreigde.

Tot een veldslag kwam het in die dagen niet. Wel werden meerdere artilleriestukken in het gebied opgesteld en de schansen overvloedig beschoten. Loopgraven en andere verdedigings- en aanvalswerken uitgevoerd, grachten gedempt en dijken opgeworpen om het gebied dat sedert 1584 in een moeras was herschapen door het doorsteken van de duinen ten oosten van Oostende militair te kunnen gebruiken. Maar verder dan enkele schermutselingen en artillerieaanvallen kwam het niet.

De Spanjaarden onder leiding van Aartshertog Albrecht hadden zich na hun nederlaag bij Nieuwpoort weten te hergroeperen en hadden de schansen aanzienlijk versterkt zowel met artillerie als met manschappen. Hun hoofdleger vertoefde op een defensielijn tussen de schans van Oudenburg, de schans van Zandvoorde en de schans Sinte-Clara op Stene.

Op 25 juli 1600 begonnen de Staatsen, die inzagen dat ook met het innemen van de schansen geen succes kon geboekt worden, zich terug te trekken op Oostende, met het doel in te schepen op de voor de kust wachtende vloot. Op 31 juli van dat jaar werd ook de Sint-Albertusschans opgegeven die dezelfde dag terug door de Spanjaarden werd bezet. Pogingen der Staatsen om de schans op te blazen bij hun vertrek mislukten.

Het gebeuren bij de schansen van Oostende wordt uitgebreid behandeld in het boek "De slag bij Nieuwpoort" van Anthonis DUYCK (4). De sabels op diverse kaarten zijn hoogstwaarschijnlijk een herinnering aan die dagen van juli 1600, al blijft de aangehaalde datum 2 juli wellicht fout.

---

(1) Maandblad van de Heemkring "De Plate" 2000; p. 254.

(2) Op de wijk Albertus te Mariakerke, ten westen van de sluis van 's heer Woutermansambacht.

(3) Ongeveer waar later de hofstede van Hamilton gelegen was.

(4) Anthonis DUYCK, "Journaal van de tocht naar Vlaanderen in 1600". (Sun 2000). ISBN 90 6168965 1

De Bibliografie van de geschiedenis van Oostende

door **Claudia VERMAUT**, archivaris

Een uniek naslagwerk

Net vóór de zomer van 2000 rolde de Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende van de persen. Deze publicatie is een zeer belangrijke stap voorwaarts voor het historisch onderzoek over Oostende. De Bibliografie bevat nl. een overzicht van zowat alle boeken, brochures, tijdschriftartikels en andere gedrukte werken die gedurende de voorbije 200 jaar over de hele geschiedenis van Oostende zijn verschenen. Het bevat 5915 titels, thematisch verdeeld over 271 rubrieken. Naast algemene naslagwerken wordt een overzicht gegeven van de werken die over Oostende zijn gepubliceerd m.b.t. de prehistorie, over de Gallo-Romeinse tijd, de Middeleeuwen, de Bourgondische periode, de Spaanse periode, de Oostenrijkse periode tot in de hedendaagse periode. Binnen ieder tijdvak wordt een specifieke thematische ordening gevolgd, met een overzicht van werken m.b.t. het politieke, economische, sociale, godsdienstige, vrijzinnige en culturele leven in Oostende in de desbetreffende periode.

Het geheel wordt ontsloten via een gedetailleerde inhoudstafel, een auteursindex en een uitgebreide onderwerpenindex. Hierdoor kan men in een mum van tijd opzoeken of er reeds werken over een bepaald onderwerp zijn verschenen.

Wilt u dus iets weten over de Atlantikwall, badinstallaties, capucijnen, danszalen, James Ensor, fort Sint-Philippe, de grote Westpolder, het Hazegras, de Ijslandvaarders, het judaïsme, de kaapvaart, de Kursaal, het Leopoldpark, de Mercator, de Noorse stallingen, de Oostendse Compagnie, Paster Pype, Jozef Quyo, de RYCO, de sprotfabriek, het thermaal instituut, de UCB, Villa Maritza, de Wittenonnenstraat, yachting of zeewering... dan neemt u gewoon de Bibliografie ter hand, kijkt even in de inhoudstafel of in één van de indexen, zoekt de titel op en in een handomdraai vindt u wat u zoekt.

De werkgroep Bibliografie

Het project werd in november 1996 opgestart op initiatief van de Heem- en Geschiedkundige kring De Plate. De bibliografie werd opgesteld door een werkgroep samengesteld uit vrijwilligers van de Heem- en Geschiedkundige kring De Plate, m.n. Jan Dreesen (†1997), lic. Daniël Farasyn (†1998), Gilberte Farasyn-Schepens, Ferdinand Gevaert, Freddy Hubrechtsen en Ivan Van Hyfte, drs. Jan Parmentier, verbonden aan de Universiteit van Gent, die o.a. gespecialiseerd is in de Oostendse maritieme geschiedenis in de 18de eeuw, Pieter François, student Geschiedenis en lic. Claudia Vermaut, stadsarchivaris. Het geheel stond onder leiding van prof. dr. Luc François, hoogleraar aan de Universiteit van Gent.

Op zoek naar informatie

Gedurende bijna vier jaar hebben de leden van de werkgroep hun opzoekingen verricht in diverse bibliotheken en documentatiecentra o.a. in de Stedelijke Openbare Bibliotheek van Oostende, de bibliotheek van de Koninklijke Militaire School, de bibliotheek van het Koninklijk Legermuseum, de Koninklijke Bibliotheek Albert I, de Westflandricabibliotheek van de familie de Bethune, de bibliotheek van de Universiteit Gent. De tijdschriften werden doorgenomen tot en met jaargang 1998, terwijl de boekenproductie werd gevolgd tot en met juni 1999. De neerslag van hun werk werd geëvalueerd tijdens 25 vergaderingen die over het project werden gehouden. Tijdens de laatste vergaderingen controleerde de werkgroep alle titels minutieus op fouten en ontbrekende gegevens en verwijderde de werken die niet aan de criteria beantwoordden.

Het resultaat

Het resultaat is een indrukwekkend boek van 370 bladzijden, dat voor de eerste maal sedert de reeks Oostendse Historische Publicaties werd opgestart, niet in de eigen stadsdrukkerij werd gedrukt maar werd uitbesteed, op 1000 exemplaren gedrukt op kwaliteitspapier en garengenaaid ingebonden in een vierkleurenkaft. De titelbeschrijvingen worden afgewisseld met 19 kleuren- en zwart-witafbeeldingen.

Deze bibliografie is belangrijk omdat voor de eerste maal in de geschiedenis een overzicht werd opgemaakt van alle werken die ooit over Oostende zijn verschenen. Het is m.a.w. een compleet overzicht van alle zgn. "secundaire bronnen of literatuur". Samen met de in 1998 gepubliceerde Archiefgids die een overzicht biedt van een groot aantal beschikbare "primaire bronnen" is de Bibliografie van de geschiedenis van Oostende een onmisbaar hulpmiddel voor al wie zich van ver of van dichtbij over het Oostendse verleden buigt.

Te koop

Het boek is voor 950,- fr. te koop aan de infobalie in het Stadhuis.

Men kan het ook thuisbezorgd krijgen na overschrijving van 1030 fr. op rekeningnummer 091-0065420-71 van de Stadskas, Stadhuis, Vindictivelaan 1, 8400 Oostende met vermelding "104/161/02 – OHP 8".

Noot van de redactie

Aansluitend op dit artikel vindt U verder in dit tijdschrift een grondige analyse van de inhoud van deze "Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende" door prof. dr. Luc François.

Einde november 2000 verliet ons geacht bestuurslid, Emile SMISSAERT, de stedelijke bibliotheek. Naar aanleiding van dit afscheid nodigde hij zijn collega's uit in restaurant Icarus. Een collega van hem, Martine VANDERMAES, maakte van die gelegenheid gebruik om de meezinger van Lucie Loes wat aan te passen.

VOE DE BOEKEN... : meezinger

Op de wijs van : Op de vissemarkt

Voe de boe-ken is t'en geboren
voe de boe-ken is t'en gekend
zoender boek ton lopt'en verloren
met e boek is'ten kontent
je leest wèl e boek of gazette
letters zien an hem wel bestid
i-in Gent en ook in Ostende
et-en in bibliothe-ken gewerkt...
Uzen Emile, goa me pensioen
me kun da nie verdroaien

Refrein : E "Plate" of e "Moniteur" dat is ze leven
da "Cutter" kla-ssement
Stoa nooit buten de schreve
Je leurt ie met ze karretje a-langs de rekken
En 't klienkt toch zoe schone ut ze moend
Ostendiana !

J'ed hie ook gin schrik van te schrieven
je goa zoeken toe dat-ten viengt
geen probleem ka'd hem tegenhoeden
e fichier en j'is kontent
Ostende is voer hem geen radsel
Bowens en nog zoe vele mèèr
Kama ook en Wendy van Wanten
van A tot Z, j'e z'ol geklasseerd...
Uzen Emile, god met pensioen
me kun da niet verdroaien

De revues gon ook deur zen handen
de gazetten het'ten geniet
je wit z'ook in de rekken te zetten
is da nu ol verleden tied ?
D'r komt nu e heel nieuw chapiter
met Chantal arm-in-arm noa de diek
voe olle twee zien't andere tieden
kom nu en tonne moar e ke langs...
Uzen Emile, goa met pensioen
me kun da nie verdroaien

door **Luc François**

In juni 2000 verscheen de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende'. Dit werk werd samengesteld door een werkgroep die in 1996 in de schoot van 'De Plate' werd opgericht en die daarmee gehoor gaf aan de herhaalde oproepen van wijlen Walter Debrock, Jan Dreesen en Daniël Farasyn om de publicaties over het Oostendse verleden bijeen te brengen. Deze publicatie verscheen als deel 8 in de reeks 'Oostendse Historische Publicaties' van het Stadsarchief Oostende¹.

Een historische bibliografie is een geordend overzicht van publicaties, die – wat de inhoud betreft - thematisch, chronologisch en geografisch tot eenzelfde eenheid behoren. In deze bibliografie werden de volgende ordeningscriteria gehanteerd:

- geografisch: het gebied binnen de grenzen van het huidige Oostende. Enkel werken waarin dit gebied het uitsluitende of het voornaamste onderdeel was, werden weerhouden. Op die manier vermeden we al te algemene werken te moeten opnemen.

- chronologisch: vanaf de vroegste geschiedenis tot heden.

- thematisch: alle aspecten van de Oostendse geschiedenis werden weerhouden.

Wat de vorm betreft, is deze bibliografie een retrospectieve bibliografie: in het jaar 2000 wordt achterom gekeken naar wat tussen 1800 en 1998/1999 over Oostende werd geschreven.

Het samenstellen van een bibliografie heeft altijd tot doel een stimulans te vormen voor het historisch onderzoek. Zonder systematisch overzicht van wat voorgangers reeds presteerden, is elke vorser haast gedwongen hetzij telkens zelf op zoek te gaan naar wat reeds geschreven werd, hetzij vanaf nul te herbeginnen.

Zoals in het voorwoord van de bibliografie werd geschreven en zoals ook tijdens de persvoorstelling werd benadrukt, is een bibliografie nooit volledig en is de samenstelling ervan een proces dat nooit af is: veel hangt af van de criteria die door de samenstellers werden gehanteerd en van de interpretatie ervan. Bovendien worden de samenstellers van een 'nieuwe' bibliografie geconfronteerd met een braakliggend terrein: de omvang van de oogst is in zo'n geval immers niet te voorspellen. Dit was ook zo bij de redactie van de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende': hoeveel vindplaatsen moesten worden opgezocht en welke tijdschriften moesten worden geëxcerpeerd om tot een betrouwbaar eindresultaat te komen, was bij de aanvang niet in te schatten. De vraag van de werkgroep om op- en aanmerkingen en aanvullingen in te sturen, was dan ook

¹ Luc François, m.m. v. Jan Dreesen, Daniël Farasyn, Gilberte Farasyn-Schepens, Pieter François, Ferdinand Gevaert, Freddy Hubrechtsen, Jan Parmentier, Ivan Van Hyfte, Claudia Vermaut, Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende, Oostende, Stadsarchief Oostende, 2000, 370 p. (Oostendse Historische Publicaties, 8) (te koop aan 950 BEF, na overschrijving van het bedrag + 80 BEF verzendingskosten op rekeningnummer 091-0065420-71 van de Stadskas, Stadhuis, Vindictivelaan 1, 8400 Oostende met vermelding "104/161/02-OHP 8" of contante betaling in de Stadskas, Stadhuis, Vindictivelaan 1, 8400 Oostende).

geen uiting van valse bescheidenheid, maar een oprechte oproep met de bedoeling om in de toekomst naar een nog beter resultaat te kunnen streven. De reactie van de heer Jean Beckmann werd dan ook dankbaar aanvaard en zal bij de verdere uitbouw van het initiatief zeker worden betrokken.

Hierboven schreef ik reeds dat elke bibliografie het historisch onderzoek verder moet ondersteunen en stimuleren: elke individuele vorser kan bijgevolg baat hebben bij de consultatie ervan. Maar een retrospectieve bibliografie (m.a.w. een bibliografie die terugblijkt op de productie uit een bepaalde periode: hier alles sinds 1800) kan, na grondig onderzoek, ook een precies beeld geven over het reilen en zeilen in het beschreven historisch wereldje (hier: het Oostendse). Het is dan ook mijn bedoeling om, op basis van een kwantitatieve analyse, een beeld te schetsen van de kenmerken van het historisch onderzoek over Oostende. Dit gebeurt aan de hand van een aantal concrete vragen, waarop een berekend en geteld antwoord wordt geformuleerd. Een aantal cijfers kunnen alleen worden vastgesteld en beschreven; bij een aantal andere kan naar een verklaring worden gezocht.

Vooraf moet duidelijk worden gesteld dat 'aantallen' op zich geen volledig beeld van de historiografische activiteit geven. Alle nummers uit de bibliografie worden hier gelijk behandeld: een boek, dat soms het resultaat is van jarenlang geduldig en intelligent zoekwerk, staat hier gelijk aan een kort artikeltje, dat misschien niet meer is dan een haastig geschreven kattenbelletje. Elk oordeel over de kwaliteit van de bijdragen is hier niet aan de orde: er wordt gepeild naar de evolutie in de belangstelling, het gebruikte medium, de themata, de periodes, de auteurs, ... Een tweede voorafgaande opmerking is dat in deze bijdrage wordt vertrokken van de versie van de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende', zoals die in juni 2000 is verschenen: de kwaliteiten en de eventuele gebreken ervan werken uiteraard door in wat hier volgt.

In de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende' ontbreekt het nummer 2226: nadat het zetwerk was voltooid, werd nog een 'dubbel' ontdekt en uiteraard geëlimineerd. Er wordt hier dus uitgegaan van 5914 nummers.

1. De gehele oogst

Van de 5914 nummers konden er 333 niet worden gedateerd. Voor zover dit relevant is, wordt deze laatste categorie in de hiernavolgende tabellen onder de rubriek 's.d.' opgenomen. De overige 5581 zijn hierna per decennium samengegeld en in tabel- en grafiekvorm weergegeven. We bemerken een gestadige toename in de loop van de 19^e en de 20^e eeuw. Bij de eeuwwisseling (van 1900) tellen we voor het eerst een honderdtal publicaties per jaar. We stellen ook een negatieve knik vast in de decennia waarin de twee wereldoorlogen worden gesitueerd. Vanaf 1970 staan we voor een explosieve toename van het aantal publicaties. De uitgave van het tijdschrift 'De Plate' is daar zeker niet vreemd aan (zie verder). De verklaring voor de daling in het net afgesloten decennium (1990-1999) is ook bij 'De Plate' te zoeken: de beslissing om langere artikels te publiceren (eventueel in afleveringen) heeft natuurlijk effect op het

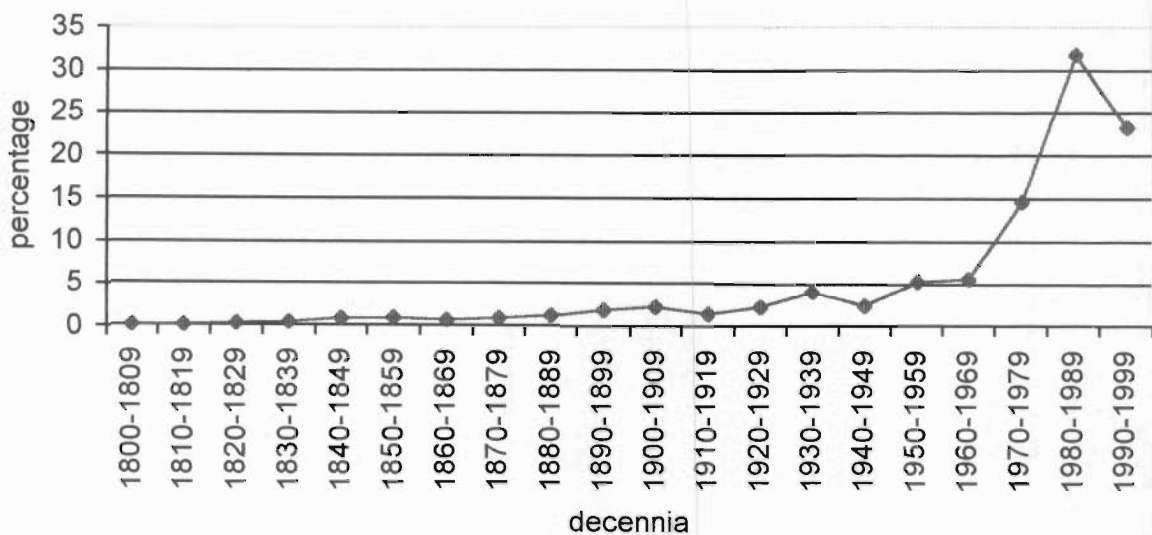
aantal gepubliceerde artikels in het totaal. Andere verklaringen voor de daling in de jaren negentig komen verder in deze bijdrage aan bod.

Tussen 1800 en 1969 tellen we 1698 titels (30.4 % van het totale aantal gepubliceerde boeken en artikels); sinds 1970 tellen we er 3883 (69.6 %). Met andere woorden, van elke drie titels uit de voorbije twee eeuwen, zijn er twee bijzonder recent. Deze cijfers maken meteen duidelijk waarom er bij de in de inleiding geciteerde personen, zelf alledrie heel actief op het vlak van Oostendse geschiedschrijving, in de laatste decennia behoefte ontstond naar een systematische bibliografie: de vloed aan artikels kon er immers toe leiden door de bomen het bos niet meer te zien.

tabel 1 publicaties per decennium

Decennia	Nominaal	Percentage	Decennia	Nominaal	Percentage
1800-1809	4	0.1	1900-1909	126	2.3
1810-1819	6	0.1	1910-1919	76	1.4
1820-1829	11	0.2	1920-1929	126	2.3
1830-1839	23	0.4	1930-1939	221	4.0
1840-1849	42	0.8	1940-1949	136	2.4
1850-1859	52	0.9	1950-1959	296	5.3
1860-1869	33	0.6	1960-1969	312	5.6
1870-1879	53	0.9	1970-1979	815	14.6
1880-1889	69	1.2	1980-1989	1773	31.8
1890-1899	105	1.9	1990-1999	1302	23.3
			Totaal	5581	

grafiek 1 publicaties per decennium

2. De oogst in chronologische schuifjes

De thematische opbouw van de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende' is parallel aan deze van talrijke andere initiatieven en is in hoge mate geïnspireerd op de structuur van de lopende 'Bibliografie van de Geschiedenis van België', die sinds het einde van de tweede wereldoorlog jaarlijks verschijnt in het 'Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis', eerst onder leiding van Jan Dhondt en sinds vele decennia onder leiding van Romain Van Eenoo. De 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende' opent met een reeks naslagwerken en hulpwetenschappen. Het tweede hoofdstuk bevat een groot aantal 'algemene werken', die per definitie periode-overschrijdend zijn. De overgrote meerderheid van de publicaties is echter bij één van de grote chronologische schijven van het verleden ondergebracht. Elk van deze periodes is op zijn beurt thematisch opgedeeld.

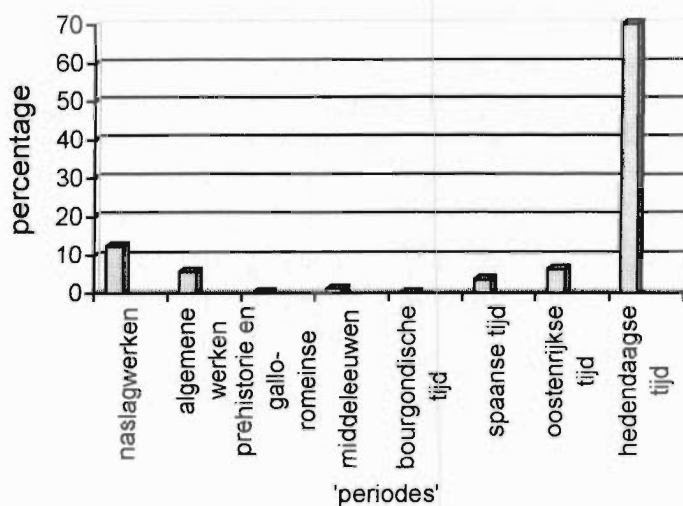
In de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende' gaat de allergrootste aandacht naar de 'hedendaagse periode', dit is de periode van de Franse en Brabantse Revoluties tot heden. Zonder dat dit hier nu al cijfermatig kan worden onderbouwd, kan wellicht worden gesteld dat dit een afwijking is van het algemene, Belgische beeld. De 'Middeleeuwen' en de 'Bourgondische periode' worden erg stiefmoederlijk behandeld: samen minder dan 1.5 % van de gepubliceerde boeken en artikels! De 'Spaanse' en 'Oostenrijkse' tijd (die samen toch drie eeuwen uitmaken), moet het met amper 10 % stellen, hoewel de traditionele 'hoogtepunten' als het Beleg van Oostende, de Oostendse Compagnie en de periode van Oostende als Vrijhaven in deze tijd worden gesitueerd.

Deze verhoudingen hebben natuurlijk veel te maken met de typisch Oostendse situatie op het vlak van bronnen: het bestand is – op lokaal vlak althans – voor deze vroegere periodes bijzonder schaars, terwijl het voor de 19^e en 20e eeuw veel overvloediger is. Bovendien stelt het gebruik van 'hedendaags' bronnenmateriaal minder technische problemen, wat het toegankelijker maakt, ook voor de amateur-historicus. Toch is deze overaccentuering van de hedendaagse periode niet zonder risico's: een onveranderlijk, eventueel clichématig overgeleverd beeld van de periode vóór 1800 zou er wel eens het gevolg kunnen van zijn.

tabel 2 aantal publicaties per 'periode'

'periode'	Nominaal	Percentage	'periode'	Nominaal	Percentage
Naslagwerken	732	12.4	Bourgondische tijd	10	0.2
Algemene werken	337	5.7	Spaanse tijd	219	3.7
Prehistorie en Gallo-Romeinse tijd	26	0.4	Oostenrijkse tijd	380	6.4
Middeleeuwen	72	1.2	Hedendaagse tijd	4138	70.0
			Totaal	5914	

grafiek 2 publicaties per 'periode'

3. Boek of artikel: een tijdsgebonden keuze

Van de 5914 titels uit de bibliografie, verschenen er 2369 in boekvorm (40.1 %) en 3545 als artikel (59.9 %). Doorheen de tijd is dit echter geen constante verhouding geweest. Tot het midden van de 20^e eeuw was het aantal boeken duidelijk in de meerderheid. In de eerste helft van de 20^e eeuw stijgt het relatieve aandeel van de tijdschriftartikels: in de jaren dertig zijn beide aantallen nagenoeg gelijk; maar de oorlogsgebeurtenissen verstoren deze evolutie en tonen een terugkeer naar de vroegere verhoudingen. In de naoorlogse periode bedraagt het aandeel van de artikelen ruim tweederden van het totale aantal publicaties. Dit impliceert dus dat het verschijnsel 'tijdschrift' in hoofdzaak een na-oorlogs fenomeen is. Bovendien kunnen we stellen dat de tijdschriften steeds gespecialiseerder worden en zich – zowel thematisch als chronologisch en geografisch – op een steeds 'beprekter' gebied concentreren. De professionalisering van de opleidingen, maar ook de toegenomen vrije tijd en financiële mogelijkheden van een meerderheid van de bevolking zijn daar stellig verklaringen voor: hoe meer vrije tijd en hoe groter welvaart, hoe meer tijdschriften kunnen worden gekocht en hoe meer er dus worden gemaakt. Vandaar dat deze evolutie gepaard gaat met een toename van het aantal historische en heemkundige kringen en tijdschriften (voor geheel België in 1992: 488 kringen; ruim 1000 historische tijdschriften!)² De grote vraag is of dit overweldigend aanbod de kwaliteit steeds ten goede komt: wanneer auteurs 'alles' kwijt kunnen en redacties steeds in copijnoed zitten, verlaagt de kwaliteitsdrempel automatisch. Overleg tussen redacties, het vastleggen van kwaliteitscriteria, het instellen van leescommissies die de opvolging van deze criteria nakijken, het bepalen van prioriteiten, ... zijn relatief eenvoudige technieken om op korte tijd wat aan dit euvel te verhelpen.

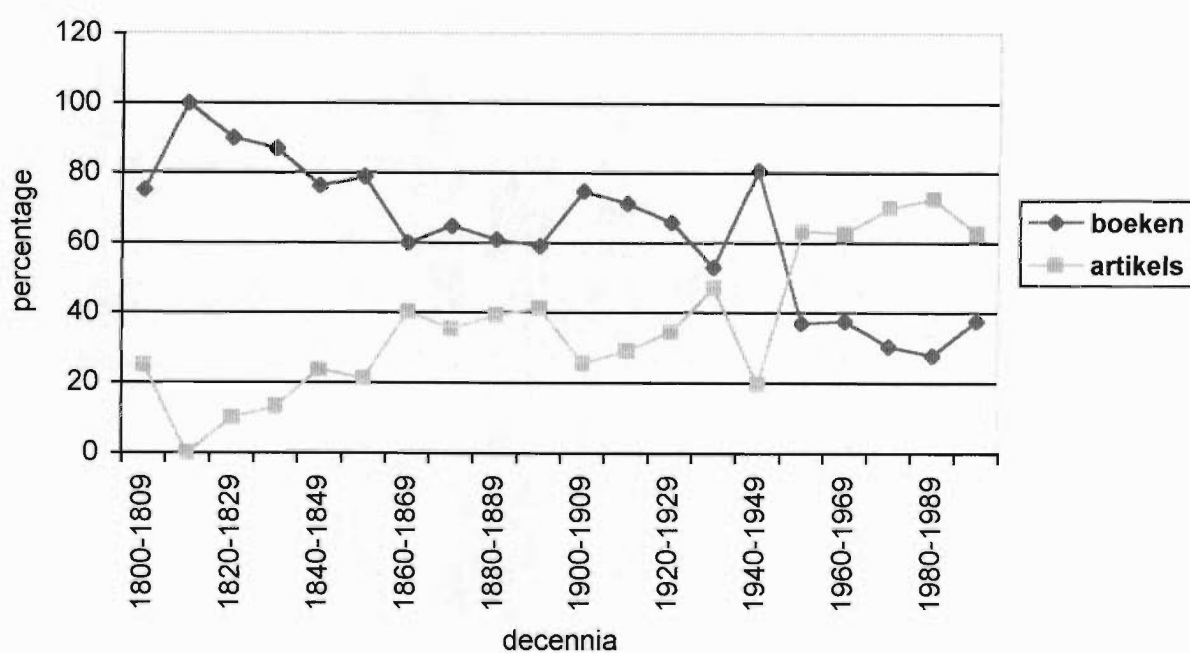
² Luc François, 'Lokale geschiedenis voorbij de kerktoren', in: Tussen herinnering en hoop. Geschiedenis en samenleving, Leuven, Davidsfonds, 1998, pp. 124-125.

tabel 3 boeken en artikels per decennium

	Boeken		Artikels		Totaal Nominaal
	Nominaal	Percentage	Nominaal	Percentage	
s.d.	210		123		
1800-1809	3	75.0	1	25.0	4
1810-1819	6	100.0	0	0.0	6
1820-1829	10	90.0	1	10.0	11
1830-1839	20	87.0	3	13.0	23
1840-1849	32	76.2	10	23.8	42
1850-1859	41	78.8	11	21.2	52
1860-1869	21	60.0	12	40.0	33
1870-1879	33	64.7	20	35.3	53
1880-1889	42	60.9	27	39.1	69
1890-1899	62	59.0	43	41.0	105
1900-1909	94	74.6	32	25.4	126
1910-1919	54	71.1	22	28.9	76
1920-1929	88	65.7	38	34.3	126
1930-1939	117	52.9	104	47.1	221
1940-1949	79	80.6	57	19.4	136
1950-1959	110	36.9	186	63.1	296
1960-1969	116	37.5	196	62.5	312
1970-1979	247	30.3	568	69.7	815
1980-1989	494	27.7	1279	72.3	1773
1990-1999	488	37.5	813	62.5	1302

grafiek 3 boeken en artikels per decennium

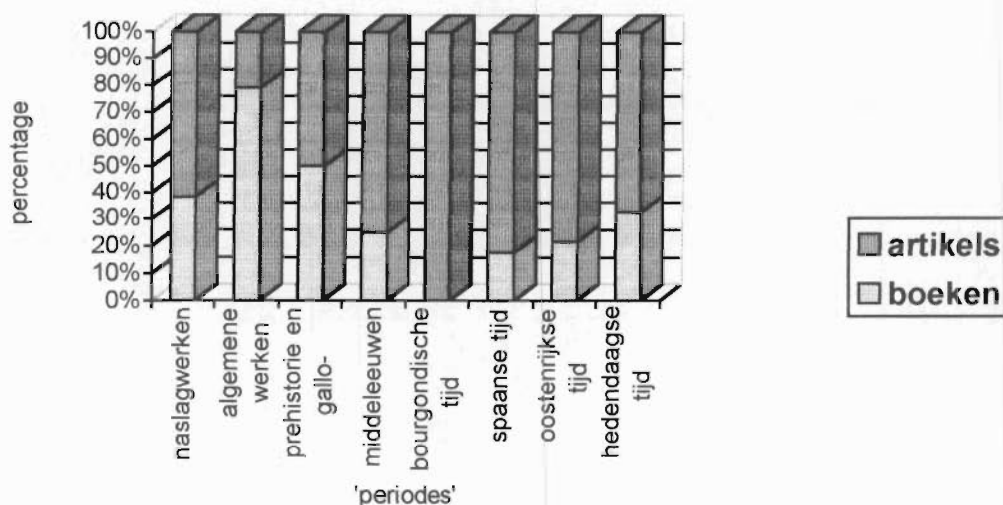

De verhouding tussen het aantal boeken en artikels is ook afhankelijk van de 'periode' waarover wordt gepubliceerd: hoe recenter, hoe meer boeken. Dit sluit aan bij wat hierboven reeds werd beschreven. In verband met de 'hedendaagse geschiedenis' is de informatie gemakkelijker toegankelijk en kan dus 'sneller' voldoende informatie voor een boek worden bijeengebracht. Het grote aandeel van de boeken bij de algemene werken wordt bepaald door het periodeoverschrijdende karakter van deze publicaties en door het flink aantal familiegeschiedenissen in deze rubriek.

tabel 4 boeken en artikels per 'periode'

	Boeken		Artikels		Totaal Nominaal
	Nominaal	Percentage	Nominaal	Percentage	
Naslagwerken	280	38.3	452	61.7	732
Algemene werken	267	79.2	70	20.8	337
Prehistorie en Gallo-Romeinse tijd	13	50.0	13	50.0	26
Middeleeuwen	18	25.0	54	75.0	72
Bourgondische tijd	0	0.0	10	100.	10
Spaanse tijd	39	17.8	180	82.2	219
Oostenrijkse tijd	83	21.8	297	78.2	380
Hedendaagse tijd	1344	32.5	2794	67.5	4138
Totaal	2044		3870		5914

grafiek 4 boeken en artikels per 'periode'

4. De keuze van het tijdschrift

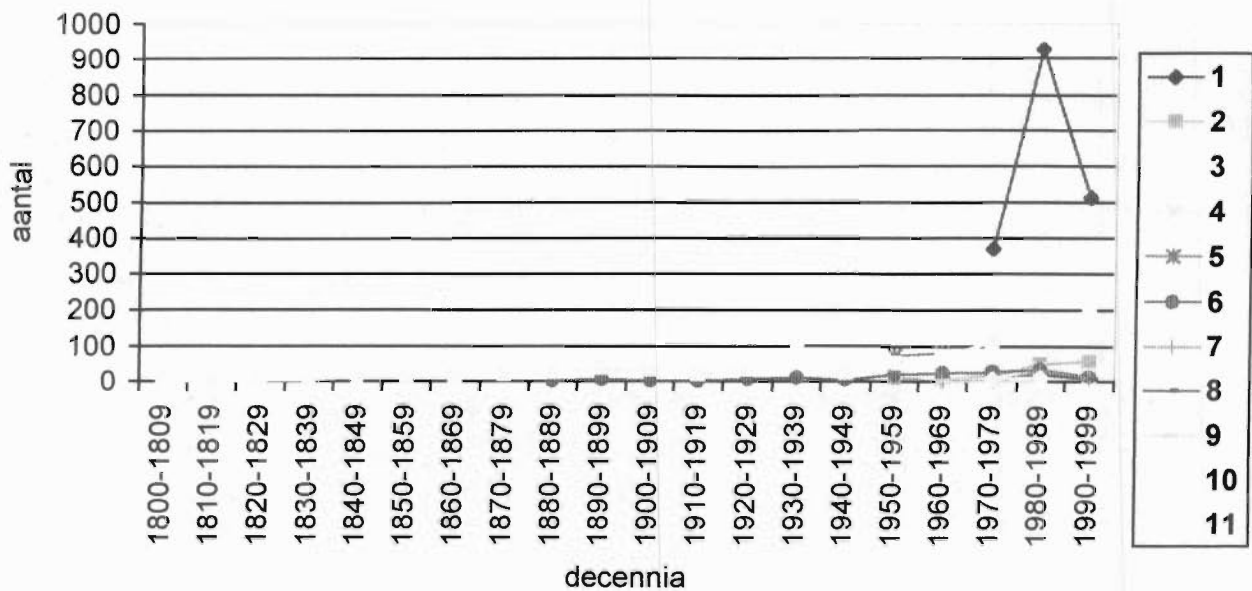
Zoals reeds eerder gezegd, valt de spectaculaire stijging van het aantal publicaties over het verleden van Oostende (vanaf 1970) samen met de stichting van het tijdschrift 'De Plate'. De hiernavolgende tabel en grafiek tonen dit overduidelijk aan. Alle andere tijdschriften – ook deze uit de rest van de 'top-10' blijven ver achter en treden niet uit de schaduw van 'De Plate'. Het aantal artikels in rubriek 11 (alle andere tijdschriften) neemt toe (in tegenstelling tot die in de 'top-tien'): ook hier stellen we dus weer een toenemende versplintering vast, met risico op dalende kwaliteit.

tabel 5 artikels, opgenomen in de vaakst aangehaalde tijdschriften³

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
s.d.	4	1	1						59		60
1800/9											1
1810/9											0
1820/9											1
1830/9											3
1840/9											10
1850/9											11
1860/9											12
1870/9											20
1880/9						1					25
1890/9						5					38
1900/9						1					31
1910/9						2					20
1920/9						5					32
1930/9			2			11					90
1940/9			30			4					23
1950/9		11	28		75	20					52
1960/9		8	3	3	81	23	2	1	2		72
1970/9	369	17		28		28	2	4		7	113
1980/9	925	48		40		32	29	20	2	13	170
1990/9	512	58		15		12	11	8			196

³ 1: De Plate; 2: Neptunus; 3: Wandelaer-Sur l'eau; 4: Jaarboek Heemkring Ter Cuere; 5: Ostend Flash; 6: Biekorf; 7: Het Visserijblad; 8: Roepsteen; 9: Contactblad Vrije Visserijschool 'Paster Pype'; 10: Schuttevaer; 11: alle andere tijdschriften.

grafiek 5 publicaties in de 10 voornaamste tijdschriften

5. Het taalgebruik: een Belgische evolutie?

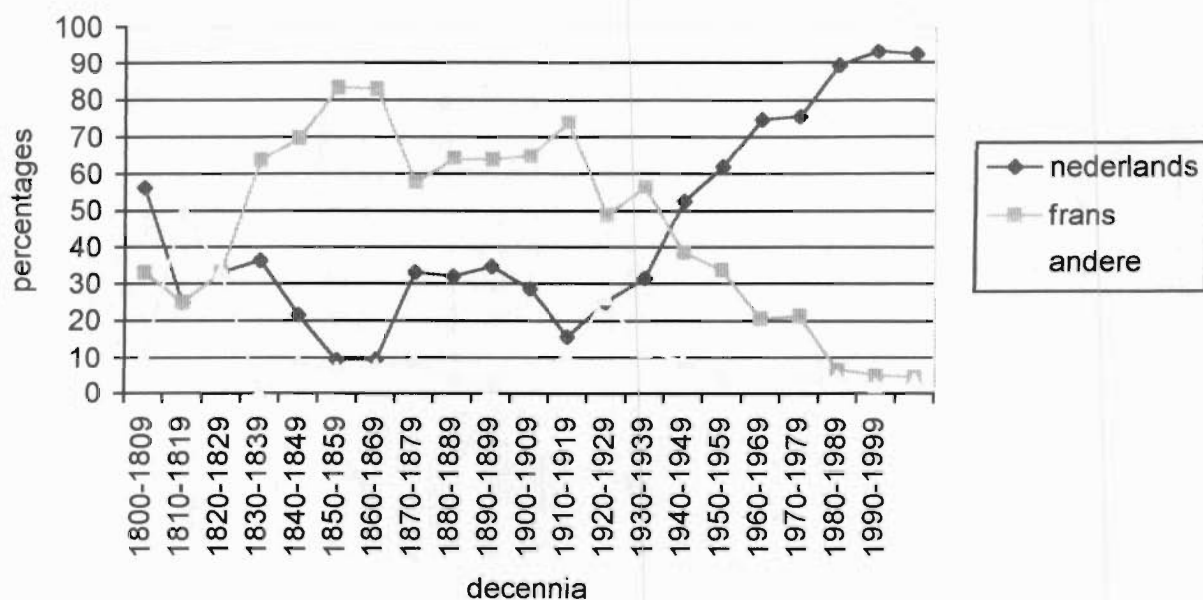
Wie in de Belgisch/Vlaamse context terugblijkt op publicaties van de voorbije twee eeuwen, wordt onvermijdelijk geconfronteerd met de typisch Belgische taal- en communautaire kwestie. Dé taal van de Vlaamse intellectuelen en publicisten was lange tijd het Frans en dit wordt uiteraard ook weerspiegeld in de boeken en artikels over de Oostendse geschiedenis. We tellen 4611 Nederlandstalige publicaties (77.9 %), 1037 Franstalige (17.5 %), 145 Engelstalige (2.5 %), 62 Duitstalige (1.0 %) en 17 andere (0.3 %). Maar ook dat gegeven is uiteraard doorheen de tijd ge-evolveerd. Tot in de jaren '30 haalde het aantal Franstalige publicaties de bovenhand: 75.4 % in de eerste helft van de 19^e eeuw; 66.9 % in de tweede helft van de 19^e eeuw; 53.5 % tussen 1900 en 1929 en daarna per decennium dalend van 38.5 % in de jaren dertig tot 4.4 % in de jaren negentig., met 9.4 % als gemiddelde voor de periode 1930-1999. Het schrijvende en lezende publiek werd dus steeds meer een preciese afspiegeling van de globale Oostendse bevolking. Het is evident dat dit een gunstige evolutie is geweest: net zoals in andere sectoren is het nog maar normaal dat de bevolking het democratische recht heeft om de geschiedenis in de eigen taal te beschrijven en te leren kennen. Anderzijds moeten ook de huidige historici die zich over het verleden van Oostende buigen, zich afvragen of ze zich met hun belangrijkste publicaties niet ook naar de wereld buiten Oostende moeten richten en of ze zich eventueel, naast het Nederlands, niet ook van een andere taal moeten bedienen. Door het Oostendse verleden niet als doel op zich, maar als 'casus' te bestuderen, kunnen niet-Oostendse en ook niet-Nederlandstalige tijdschriften in producten van eigen bodem geïnteresseerd zijn.

tabel 6 taalverhoudingen

	Nederlands		Frans		Andere		Totaal
	Nominaal	Percentage	Nominaal	Percentage	Nominaal	Percentage	Nominaal
s.d.	187	56.2	113	33.3	33	10.5	333
1800/9	1	25.0	1	25.0	2	50.0	4
1810/9	2	33.3	2	33.3	2	33.3	6
1820/9	4	36.4	7	63.6	0	0.0	11
1830/9	5	21.7	16	69.6	2	8.7	23
1840/9	4	9.5	35	83.3	3	7.1	42
1850/9	5	9.6	43	82.7	4	7.7	52
1860/9	11	33.3	19	57.6	3	9.1	33
1870/9	17	32.1	34	64.2	2	3.8	53
1880/9	24	34.8	44	63.8	1	1.4	69
1890/9	30	28.6	68	64.8	7	6.7	105
1900/9	20	15.9	93	73.8	13	10.3	126
1910/9	19	25.0	37	48.7	20	26.3	76
1920/9	40	31.7	71	56.3	15	11.9	126
1930/9	116	52.5	85	38.5	20	9.0	221
1940/9	84	61.8	46	33.8	6	4.4	136
1950/9	221	74.7	61	20.6	14	4.7	296
1960/9	236	75.6	66	21.2	10	3.2	312
1970/9	727	89.2	53	6.5	35	4.3	815
1980/9	1653	93.2	86	4.9	34	1.9	1773
1990/9	1205	92.5	57	4.4	40	3.1	1302
Totaal	4611	77.9	1037	17.5	266	4.6	5914

grafiek 6 taalverhoudingen

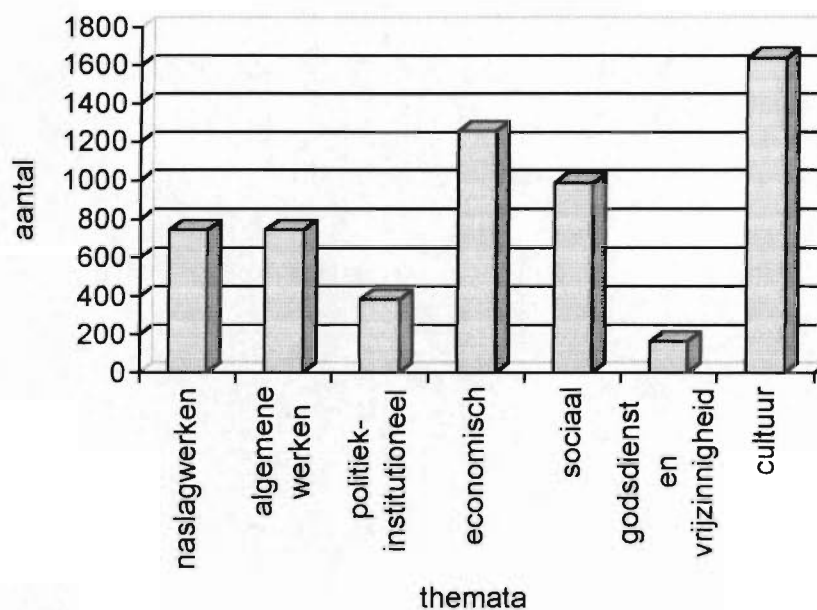
6. De behandelde thema's: welke onderwerpen krijgen de meeste aandacht?

Hierboven werd reeds gezegd dat de 'Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende' – naast het overzicht van naslag- en algemene werken – grote tijdsgebonden rubrieken bevat. Op hun beurt zijn deze thematisch ingedeeld. We kunnen ook nagaan hoeveel aandacht er – ongeacht de periode – aan deze thema's is besteed. De traditionele rubrieken daarin zijn: politiek- institutionele, economische en sociale geschiedenis, geschiedenis van godsdienst en vrijzinnigheid en cultuurgeschiedenis. Om na te gaan of de Oostendse casus gelijklopend is aan dan wel verschillend is ten opzichte van andere, zou een grondig vergelijkend onderzoek moeten worden doorgevoerd. Mijn ervaringen met bibliografieën laten me echter toe – maar misschien ben ik hier te voortvarend – te stellen dat een aantal rubrieken afwijken ten opzichte van het algemene beeld: 'politiek-institutionele geschiedenis' (partijen, verkiezingen, de tweede wereldoorlog, ...) en 'geschiedenis van godsdienst en vrijzinnigheid' (religiositeit, vereningsleven, kerk-staat-relatie, georganiseerde vrijzinnigheid, ...) zijn hier erg karig bedeed. Het thema 'cultuurgeschiedenis' (beeldende en plastische kunsten, architectuur, ...) is in Oostende echter bijzonder uitvoerig behandeld. Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan hier worden gesteld dat dit in andere bibliografieën (lokaal of niet) niet het geval is. Is Oostende een stad waar het kunst- en cultuurgebeuren altijd en overal zo'n dominante plaats heeft ingenomen? En, zo ja, is dit dan zo sterk, dat dit gegeven dan de aandacht van de andere thema's kan wegtrekken?

tabel 7 publicaties per thema

Thema	Nominaal	Percentage
Naslagwerken	744	12.6
Algemene werken	744	12.6
Politiek-institutionele geschiedenis	382	6.5
Economische geschiedenis	1254	21.2
Sociale geschiedenis	987	16.7
Godsdienst en vrijzinnigheid	164	2.8
Cultuurgeschiedenis	1639	27.6
Totaal	5914	100.0

grafiek 7 publicaties per thema

Uit tabel 8 blijkt dat de procentuele verhouding tussen alle rubrieken doorheen de tijd opvallend constant blijft. Dit is niet zo voor wat betreft de rubriek 'cultuurgeschiedenis'. De grote toename van het aantal artikels over 'cultuurgeschiedenis' is te situeren in de periode vanaf 1970. Dit is in die mate opvallend dat de evolutie binnen de rubriek 'cultuurgeschiedenis' de globale evolutie bepaalt (zie tabel 8). We staan hier dus overduidelijk voor een 'vertekend' beeld.